



Teksti:
Hannu Salmi

Siegfried,
3. Aufzug
Ohjaus: Heinz
Tietjen
/1936
Lavastus:
Emil Preetorius
Puvut:
Kurt Palm
Siegfried:
Max Lorenz
Brünnhilde:
Frida Leider



Brünnhilden ja Siegfriedin suukko

Wagner-suudelmien jäljillä

Richard Wagnerin oopperatuotannon kauneimpiin ja vaikuttavimpiin hetkiin kuuluu *Siegfriedin* viimeisen näytöksen kohtaus, jossa nuori sankari löytää uinuvan neidon ja herättää tämän suudelmalla. Teema on tuttu Grimmin veljesten sadusta *Prinsessa Ruusunen*, mutta kohtauksen anti on monimuotoisempi ja kertoo, että Wagner tunsikin myös suudelman kulttuurihistoriaa.

Suudelma voi tuntua vaatimattomalta huulieleeltä, jossa suu koskettaa toista ihmistä, esinettä, maata, toisinaan omaa kehoakin. Mutta silti on kyse länsimaisen kulttuurin merkittävimmästä eleestä, jota on käytetty paitsi rakkauden ja intohimon ilmaisuun myös tervehtimiseen, kunnioituksen osoittamiseen tai rauhan ja sovinnon välittämiseen. Suudelma on ollut sekä ihmisten kesken suoritettu toimitus että mielikuvituksen ruokkija, jonka suoloisuudesta on laulettu ja kirjoitettu vuosisatojen ja -tuhansien ajan. Jo Raamatussa suutelu näyttäytyy koko kirjossaan. Laulujen laulussa ylistetään rakastetun hunajaisia huulia, kun taas Vanhan testamentin kirjoissa suutelulla tervehditään ja osoitetaan kunnioitusta toista ihmistä kohtaan. Uudessa testamentissa Paavali kehottaa antamaan uskonveljille ja -sisarille ”pyhän suudelman”, sillä suudelmassa sielut kohtaavat. Suudelma merkitsee

avoimuutta, mutta samalla se on myös haavoittuvainen, kuten Juudaksen petollinen suudelma osoittaa.

Wagnerin suhdetta suudelmiaan voi tarkastella monellakin tapaa, paitsi fiktiivisenä suudelman kuvitteluna, osana oopperoiden tarinamaailmaa ja elekieltä, myös henkilökohtaisen elämän ilmiönä. Omaelämäkerrassaan Wagner viittaa suutelemiseen vain muutamia kertoja. Vaikka *Elämäni*-teoksella on mittaa yli 700 sivua, suudelmiaan päähenkilö ei heittäydy kymmentäkään kertaa. Kyse voi olla vain siitä, ettei hän muistelmia sanellessaan katsonut aiheelliseksi palauttaa mieleen suutelmien hetkiä. Suurin osa suudelmakohtauksista löytyy teoksen alkupuolelta, nuoruuden päivistä. Wagner ei kaihtanut hulttomiakaan tarinoita, kuten kertoessaan intohimoisesta flirttailusta tanssimuusikon morsiamen kanssa: ”Tilaisuuden tullen, virallisen rakastajan soittaessa tanssiorkesterissa, hyväilimme ja suutelimme toisiamme melkein tahtomattamme.” (*Elämäni*, s. 87, suom. Saila Luoma)

Nuoruutensa päivinä Wagner ei ilmeisesti myöskään aina osannut tulkita, mitä suudelma merkitsi. Kun hän sai suukon Rosalielta, hän mietti, oliko se aito tunteiden ilmaisu vai vain tapa ja siten enemmän ystävällisyyttä kuin rakkautta: ”Rosalie tiesi, että olin tarkoittanut sen jonkinlaiseksi rakkaudentunnustukseksi

hänelle, mutten tiedä, ilmaisivatko syleily ja sisarellinen suudelma, joilla hän palkitsi laulamani Adan suuren aarian, todellista liikutusta, vai olivatko ne vain hänen ystävällistä hienotunteisuuttaan.” (*Elämäni*, s. 89)

Se, millainen suutelijana Wagner itse oli, ei tietenkään suoranaisesti liity suudelman merkityksiin hänen oopperoissaan. Silmiinpistävää on kuitenkin, että *Elämäni*-teoksessa Wagner tuntuu epävarmalta suutelemisen suhteen. Ele ei merkitse lemmentehkien täyttymystä tai huipentumaa. Mainitessaan kapellimestari Reissigerin hän antaa ymmärtää, ettei suudelmiaan ollut luottamista. Wagner mainitsee, ettei Reissiger ”koskaan puhunut kanssani suutelematta minua ensin” (s. 257), mutta silti tämä osoittautui epäluotettavaksi ystäväksi. Suudelma oli ollut vain petosta.

Elämäni-teoksen viimeisiä suudelma-kuvauksia on kohtaus, jossa Richard arvelee löytäneensä sovun vaimonsa Minnan kanssa: ”Ensimmäisen ja ainoan kerran hän osoitti rakastavaa nöyryyttä suudelmassaan kättäni, kun keskellä yötä lähdimme hänen luotaan. Se liikutti minua sydänjuuria myöten ja synnytti heti ajatuksen, että naisparan luonteessa voisi vielä tapahtua suuri ja ratkaiseva muutos.” (*Elämäni*, s. 559) Rakastava ”nöyryys” jäi kuitenkin hetkelliseksi, eikä suudelma

lopulta merkinnyt mitään.

SUUELMMA TÄYTTYMYKSENÄ

Jos Wagnerin omaelämäkerrassa suudelma on epävarma ja hämmentävä, oopperoiden maailmassa suutelu kohoaa korkeuksiin ja tuo varmuuden. Wagnerin teokset eivät ole suudelman yhtäjaksoista ylistystä niin kuin myöhemmin Puccinin oopperat, joissa tuon tuostakin unelmoidaan ensisuudelman autuudesta. Mutta silti suudelmalla on sijansa Wagnerin tuotannossa ensimmäisistä teoksista alkaen. Oopperassa *Lehmenkielto* Luzio laulaa:

Dorella, Einz'ge,
höre mich:
Untreu war ich zum
Scheine bloß,
blieb dir treu, ich
liebe dich,
ich küsse dich!
(er küßt sie.)

Suudelma on tässä lemмен tunteiden tulkki, todistus Luzion rakkaudesta. Wagnerin varhaistuotannosta löytyy myös intohimon suudelma, kun *Lentävässä hollantilaisessa* Erik laulaa Sentalle: "Du küßtest ihn mit heißer Lust..."

Vaikka suudelma nykypäivänä mielletään ennen kaikkea rakkauden ja intohimon merkiksi, suutella on vuosisatojen kuluessa ollut myös monia muita tehtäviä. Jo kreikkalainen historioitsija Herodotos kiinnitti 400-luvulla eKr. huomiota siihen, miten persialaiset tervehtivät toisiaan suudelmalla. Suun antaminen on ollut niin tervehtimisen kuin hyvästelynkin ele. Suusuudelman saattoi Persiassa antaa vain, jos vastaan tulijat edustivat samaa yhteiskunnan luokkaa. Muussa tapauksessa alempaan ryhmään kuulunut teki aloitteen ja suuteli joko poskea tai jalkoja. Sosiaaliset vivahteet olivat todennäköisesti tätäkin rikkaampia, ja suutelijat saattoi painaa huulensa myös rinnalle, käsiin tai polviin.

Läheiset ja tasavertaiset suutelijat ovat länsimaissa tervehtineet – ja hyvästelleet – toisiaan poskisuudelman, samaan tapaan kuin Lohengrin hyvästeltessään Elsan Wagnerin oopperassa *Lohengrin*:

Dies Horn soll in Gefahr ihm Hilfe
schenken,

in wildem Kampf dies Schwert ihm
Sieg verleiht;
doch bei dem Ringe soll er mein
gedenken,
der einst auch dich aus Schmach und
Not befreit!
(Während er Elsa, die keines Ausdrucks mächtig ist, wiederholt küßt)
Leb wohl! Leb wohl! Leb wohl, mein
süßes Weib!
Leb wohl! Mir zürnt der Gral, wenn
ich noch bleib!
Leb wohl, leb wohl!



Maxfield Parrish: Prinsessa Ruusunen

Monissa tilanteissa tervehdyssuudelma muuntuu kunnioituksen suudelmaksi. Kunnioituksen suudelma tunnettiin juutalaisessa kulttuurissa, ja epäilemättä sieltä se periytyi kristillisiin tapoihin. Vanhassa testamentissa useimmat tervehdyssuudelmamat ovat samanaikaisesti kunnioituksen merkkejä. Yhteiskunnallisen aseman ohella nöyryyden osoittamista on tarvittu silloin, kun tervehdittävä on ollut huomattavasti vanhempi. *Nürnbergin mestarilaulajissa* David osoittaa arvostustaan Sachsille suutelemalla tämän kättä. Wag-

ner antoi tätä varten libretossaan ohjeen: "David küßt Sachs gerührt die Hand."

Tervehtimisen ja kunnioittamisen ohella länsimaaisessa kulttuurissa suudelma on toiminut myös rauhan ja sovinnon sinetöijänä, jopa siinä määrin, että keskiajalla hallitsijoiden väliset sopimukset vahvistettiin allekirjoitusten ja sinettien sijasta ristin suutellulla. Rauhan suudelman ajatus palautuu tosin myös suuteluun sielullisiin juuriin, ja näitä juuria Wagner hyödynsi parhaimmissa suudelmakohtauksissaan.

Hengityksen ja sielun välinen yhteys on todettu Ensimmäisen Mooseksen kirjan alussa, jossa Jumala herättää ihmisen eloon: "Ja Herra Jumala muovasi maan tomusta ihmisen ja puhalsi hänen sieraimiinsa elämän henkäyksen. Näin ihmisestä tuli elävä olento." (1. Moos. 2:7) Heparankielisessä Raamatussa sielu tunkeutuu Aadamiin sierainten kautta, mutta latinankielisessä Vulgatassa sarnavalinta viittaa yhtä hyvin suuhun kuin sieraimiinkin. Kaiken lisäksi Jumala puhalsi elämän juuri suullaan: sielu oli henkäys.

Tästä sielullisuuden ulottuvuudesta Wagner oli epäilemättä tietoinen. Kun hän *Tristanissa* ja *Isoldessa* kuvaa rakastavien intohimoista halua yhtyä, sulautua toisiinsa, sielullisuus saa ilmaisunsa suudelmassa:

Isolde:
Herz an Herz dir,
Mund an Mund;

Tristan:
eines Atems
ein'ger Bund;

Molemmat:
bricht mein Blick sich
wonnerblindet,
erbleicht die Welt
mit ihrem Blenden.

Kuten Isolde laulaa, rakastavaiset ovat sydän sydäntä, suu suuta vasten.

Sydämiä on kaksi, mutta lopputuloksena on, Tristanin sanoin, "ein Atem", yksi henkäys, sielujen liitto. Kun sielut ovat yhtyneet, maailma katoaa eikä ulkopuolelle jäävä enää merkitse mitään.

NEITOA HERÄTTÄMÄSSÄ

Vaikka *Tristan ja Isolde* on rakkausdraama ylivertainen, Wagnerin tuotannon kiehtovin suudelma löytyy *Siegfried*-oopperan viimeisestä näytöksestä. *Valkyyrian* lopussa Wotan oli vaivuttanut tyttä-

Brünnhilden ja Siegfriedin suukko

rensä Brünnhilden uneen, josta vain sankarin suudelma voi hänet virvoittaa. Syvä, kuoleman kaltainen uni kestäisi ikuisesti, ellei pelastava suukkonen joskus saapuisi. Sielullisuutensa kautta suudelmaan liittyi jo vanhastaan elämää palauttava merkitys. Epäilemättä Wagner oli tietoinen herättävän suutelon aiemmista toisinoista. Suudelma esiintyy alkuna, herättäjänä, jo roomalaisen kirjailijan Apuleiuksen 100-luvulla jKr. kirjoittamassa kokoelmassa *Kultainen aasi*. Kirjaan sisältyy tarina Amorista, joka herättää Psyken uinuvan rakkauden. Apuleiuksen mukaan Psyke oli niin kaunis prinsessa, että Venus-jumalatarkin tuli kateelliseksi. Kostoksi Venus pyysi poikaansa Amoria saattamaan Psyke rakastuneeksi ”kaikkein hal-

Henry Meynell Rheam: Prinsessa Ruusunen

vimpaan mieheen”, mutta Amor ihastuikin prinsessaan itse. Venus piinaa Psykettä lukemattomin vastoinkäymisin. Psyke joutuu laskeutumaan manalaan asti ja noutamaan jumalattarelle laatikon, jonka hän kielloista huolimatta avaa ja vaipuu uneen. Silloin Amor ei enää kestä rakastettunsa kärsimyksiä ja paljastaa kaiken jumalille. Hän herättää tytön unestaan, ja lopulta Psykestä tulee kuolematon. Apuleiuksen kertomuksessa Amor ”pyyhkii huolellisesti pois unen” ja herättää Psyken ”viattomalla nuolenpistolla”. Suudelmaa tarinassa ei mainita, sillä Amor käyttää jousta ja nuolta, niin kuin aina antaessaan rakkauden pistoksia ihmisille ja jumalille. Kuvallisessa perinteessä tuli kuitenkin tavaksi esittää herätyksen välineeksi nuolen sijasta nimen-

omaan suudelma. Tarinan tunnetuimpia kuvauksia ovat Antonio Canovan veistos *Psyché ranimée par le baiser de l'Amour* (1787) ja François Gérardin maalaus *Psyché et l'Amour* (1798). Näissä teoksissa rakkaus herätti sielun nimenomaan suudelman kautta.

Wagnerin tulkinnassa Amor on Siegfried, nuori sankari, joka on viettänyt elämänsä miesten parissa. Hänellä ei ole kokemusta maallisesta rakkaudesta, ei liioin henkisestä. Sankarin mielikuvitus ei aluksi edes riitä tunnistamaan lepäävää Brünnhildeä naiseksi. Ensimmäisenä hän näkee haarniskan:

Was strahlt mir dort entgegen?
Welch glänzendes Stahlgeschmeid?
Blendet mir noch die Lohe den Blick?





Tristan ja Isolde, 2. näytös
**O sink' hernieder, Nacht der Liebe,
 gib Vergessen, daß ich lebe.
 Nimm mich auf in deinen Schoß,
 löse von der Welt mich los!**
 (August Spiess: Tristan ja Isolde)

Siegfried pitää kohtaamaansa olentoa miehenä, joka nukkuu sotisopansa alla:

Ha! In Waffen ein Mann:
 wie mahnt mich wonnig sein Bild!
 Das hehre Haupt drückt wohl der Helm?
 Leichter würd' ihm, löst' ich den Schmuck.

Siegfried tuntee selvästi vetoa kaunista uneksijaa kohtaan, vaikka pitääkin tätä miehenä. Hän yrittää helpottaa lepääjän oloa riisumalla raskaita varustuksia ja vasta silloin hänelle paljastuu, että sotaisen asun alla on nainen:

(Er zieht sein Schwert, durchschneidet mit zarter Vorsicht die Panzerringe zu beiden Seiten der ganzen Rüstung und hebt dann die Brünne und die Schienen ab, so daß nun Brünnhilde in einem weichen weiblichen Gewande vor ihm liegt. Er fährt erschreckt und staunend auf)
 Das ist kein Mann!

Siegfried on tyrmistynyt ja ajautuu pelon valtaan. Hän kohtaa naisen ensimmäistä kertaa elämässään ja löytää samalla ensirakkautensa. Amorin ja Psyken tarinaa, tai Siegfriedin ja Brünnhilden kohtaamista, ei tarvitse nähdä vain miehen ja naisen yhdistymisenä. Kyse on myös laajemmasta tulkinnasta, jossa sielu, Psyke, esiintyy feminiinisenä. Wagner näikin uneen vaivutetun neidon vertauskuvallisesti. Hän kirjoitti, ettei ihmisyyttä voi saavuttaa täydellisyyttä, "ennen kuin nainen on herätetty". Brünnhilde oli kuin Psyke, sielu, jonka on herättävä, jotta täysipainoinen elämä olisi mahdollista. Samalla Wagner viittasi siihen, että juuri suudelmassa osapuolet olivat yhtä ja muodostivat kokonaisuuden. Amor ei voi elää ilman Psykettään. Kun Siegfried löytää Brünnhilden, hän on ihmisenä täydempi, kokonaisempi, kuin ennen.

Amorin ja Psyken tarinan lisäksi Siegfriedin ja Brünnhilden suudelman taustalla kummittelee muitakin klassisia kertomuksia, ennen kaikkea satu Prinsessa Ruususesta. Nukkuvaa prinsessa on tullut tutuksi Grimmin veljesten satuna ja Disneyn elokuvasovitukseksi. Tarina on vanha, ja sen juuret löytyvät eri puolilla Eurooppaa kerrotuista kansantarinoista. Keskiäikaisissa versioissa on samoja elementtejä kuin myöhemmissäkin: prinsessa nukahtaa joko värttinän tai tikun pistosta ja vaipuu uneen, kunnes prinssi hänet löytää. Näissä kertomuksissa prinssi ei kuitenkaan tyydy suudelmiaan – on syytä

epäillä, että hän menee pidemmälle ja käyttää hyväkseen neidon tilaa. Kun modernissa Ruusunen tarinassa suudelmalla sinetöi onnen, keskiäikaisissa alkulähteissä vaikeudet alkavat, kun prinssi tuo tytön kotiinsa ja pari joutuu kestäämään pahan-suopien sukulaisten kiusantekoa.

Romanttisen muunnelman aiheesta sepitti 1600-luvun lopulla ranskalainen Charles Perrault, *Saapasjalkakissan, Punahilkkan* ja monen muun ikivihreän sadun kertoja. Perrault kirjoitti tarinan *La Belle au bois dormant*, "Metsän nukkuvaa kaunotar". Prinsessan elämää varjostaa ennustus, jonka mukaan hän ennen pitkää vaipuu syvään uneen värttinän piston seurauksena. Kuningas kieltää tyttärtään kehäämstä, mutta prinsessa tuntee langan valmistamista kohtaan aitoa uteliaisuutta. Tyttö nukahtaa, ja vanhemmat suutelevat häntä jäähyväisiksi. Taian mukaan vain kuninkaankaanpoika voi neidon pelastaa. Lopulta prinssi saapuukin kimmeltävään saliin, jonka sängyssä prinsessa lepää. Perrault ei mainitse, millä tavoin herättäminen tapahtuu. Prinssi vain lankeaa vavisten neidon vierelle, ja lumous raukeaa. Nuorukaisen vapina kertoo, että hän lähestyy – Siegfriedin tapaan – naista ensi kertaa.

Perrault'n satua tunnetumpi on Jacob ja Wilhelm Grimmin vuonna 1812 julkaissama *Prinsessa Ruusunen*, joka tiettävästi syntyi saksalaisten kansantarinoiden pohjalta, eivätkä kirjoittajat tunteneet ranskalaisen kollegansa aiempaa versiota.

Brünnhilden ja Siegfriedin suukko

Grimmin veljesten sadussa Ruusunen nukkuu tornissa, niillä sijoilla, jonne varttinän terä oli hänet tainnut. Kun prinssi astuu sisään, neito on niin kaunis, ettei nuorukainen voi olla häntä suutelematta. Wagnerin *Siegfriedissä* on kyse samantapaisesta vastustamattomasta vetovoimasta. Siegfried ei voi olla kiinnostamatta huomiota neidon "kukoistavaan suuhun":

(Indem er sich der Schlafenden von neuem nähert,
wird er wieder von zarteren Empfindungen
an ihren Anblick gefesselt. Er neigt sich tiefer hinab)
Süß erbebt mir ihr blühender Mund.
Wie mild erzitternd mich Zagen er reizt!
Ach! Dieses Atems wonnig warmes Gedüft!

Grimmin veljekset eivät kuvaa prinssin suudelmaa kovinkaan tarkasti: satu on niukkasanainen ja jättää yksityiskohdat lukijan – tai kuulijan – mielikuvituksen varaan. Arvoitukseksi jää muun muassa se, suuteleeko prinssi neidon huulia vai esimerkiksi otsaa. Wagner sen sijaan kuvaa tilanteen huolellisesti librettoon merkityissä ohjeissaan. Siegfried keskittyy tekoonsa ja sulkee silmänsä painaessaan suudelman Brünnhilden huulille:

(Er sinkt, wie ersterbend,
auf die Schlafende
und heftet mit geschlossenen Augen seine Lippen auf ihren Mund.
Brünnhilde schlägt die Augen auf. Siegfried fährt auf
und bleibt vor ihr stehen.
Brünnhilde richtet sich langsam zum Sitze auf.
Sie begrüßt mit feierlichen Gebärden der erhobenen Arme
ihre Rückkehr zur Wahrnehmung der Erde und des Himmels)

Niin Grimmin kuin Wagnerinkin teoksissa neito herää suudelman hetkellä: elämä palautuu ja kuoleman uni jää taakse. Ruusunen prinsessa virkoaa ja katsoo heti nuorukaista "ystävällisesti" silmiin. *Siegfriedissä* Brünnhilde tervehtii ensin aurinkoa, valoa ja kirkasta päivää:

Heil dir, Sonne!
Heil dir, Licht!
Heil dir, leuchtender Tag!

Prinsessa Ruusunen suudelma on usein esitetty romanttisena täyttymyksen hetkenä, jossa suudelma sinetöi miehen ja

naisen suhteen. Grimmin satu päättyykin klassisiin sanoihin siitä, miten pariskunta elää elämänsä onnellisena loppuun saakka. Siegfriedin ja Brünnhilden kohtalo on kuitenkin toisenlainen, kuten *Jumalten tuhon* perusteella tiedämme. *Siegfried*-ooppera päättyy onnen huumaan, mutta tietoisuus tulevasta on vahva. Asetelma on muutoinkin kovin toisenlainen. Prinsessa Ruusunen kuninkaantytär tuntuu passiiviselta naiselta, joka vain odottaa miehen saapumista. Brünnhilde on sen sijaan aktiivinen toimija, jolla on voimakas tahto. Kun Ruusunen ajautui uuneen haltijattarien kirouksen seurauksena,

kitys ulottuu syvälle Wagnerin näkemyksiin rakkaudesta ja elämästä. Draaman kohokohdalle voi toki löytää myös elämäkerrallisen merkityksen. Juuri *Siegfriedin* toisen ja kolmannen näytöksen välillä Wagnerin sävellystyössä oli pitkä katkos, jolloin hänen henkilökohtainen elämänsä ehti radikaalisti muuttua. Cosima oli se Psyke, jolle rakkaus oli ennen pitkää tunnustettava salailuista huolimatta. Siegfriedin ja Brünnhilden suudelma oli lopulta tasavertaisuuden suudelma – ehkä myös Richardin ja Cosiman välillä.

Kirjallisuus

Apuleius: *Amor ja Psyke*. Suomentanut Edvard Rein. Lilius & Hertzberg, Helsinki 1907.

Asikainen, Pekka: "Siegfried historian hämärissä", *Richard Wagner: Siegfried*. Suomen Kansallisopera, Helsinki 1998.

Grimmin satuja. Otava, Helsinki 1982.

Herodotos: *Historiateos*. Kreikan kielestä suomentanut ja esipuheella varustanut Edvard Rein. Kolmas painos. WSOY, Porvoo 1992.

Luoma, Saira: *Tristan ja Isolde. Unohtunut legenda, joka syntyi uudelleen*. Richard Wagner -kulttuuriyhdistys ry, Helsinki 2002.

Perrault, Charles: *Contes. Suivis de contes de Madame d'Aulnoy*. Illustrés par Eva Bedn. Gründ, Paris 1978.

Perrault, Charles: *Suuret satuklassikot*. Kuvittanut Mihail Fjodorov. Suom. Tyyni Haapanen-Tallgren ja Panu Pekkanen. WSOY, Porvoo 1991.

Pyhä Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomenos. Kuudes painos. Suomen piipiaaseura, Mikkeli 2000.

Salmi, Hannu: *Suudelma*. Faros-kustannus Oy, Turku 2004.

Wagner, Richard: *Elämäni*. Suomentanut Saira Luoma. Faros-kustannus Oy, Turku 2002.



Franz Stassen: Siegfried ja Brünnhilde

Brünnhilden vaivutti uuneen oma isä, jota vastaan tytär kapinoi. Tätä taustaa vasten Siegfriedin ja Brünnhilden suudelma tuntuu voimakkaammin kahden tasavertaisen ihmisen kohtaamiselta. Suudelmassa Siegfried vapauttaa Brünnhilden isänsä vaikutuspiiristä samalla, kun hän itse ensi kertaa kohtaa naisen ja löytää rakkauden sukupuolisen tietoisuutensa kautta.

Wagnerin tuotannossa *Siegfried* nousee esiin elinvoimaisuutensa, energisyytensä ja nuorekkuutensa ansiosta, vaikka *Nibelungin sormus* -tetralogian kokonaisuudessa teos osoittautuukin vain valonpilkkahdukseksi ennen *Jumalten tuhon* pimeyttä. *Siegfriedin* dramaattinen kaari kohoaa kohti viimeistä näytöstä ja kulmineituu rakastavien suudelmassa. Siksi suudelma ei *Siegfriedissä* ole vain ele. Sen mer-